РОБЕРТ Л. СТІВЕНСОН

Клюб Самовбийників

Накладом Канад.-Укр. Видавничої Спілки
ВІННІПЕҐ, МАН.

РОБЕРТ Л. СТІВЕНСОН

Клюб Самовбийників

Накладом Канад.-Укр. Видавничої Спілки
ВІННІПЕҐ, МАН.

Роберт Л. Стівенсон.

Клюб Самовбийників

1920

Canadian-Ukrainian Publishing Co., Ltd.

590 Pritchard Ave., Winnipeg

Підчас свого побуту в Лондоні, чемний князь Флоризель з Богемії здобув собі любов усіх верств населеня своїм уймаючим поведенєм та умісною щедростию. Що він був замітним чоловіком, се виходило уже з того, що про нього було відомо; а се було лише малою частиною того, що він дійсно робив. Був він спокійної натури серед звичайних умов, і призвичаєний дивити ся на світ з таким фільософічним спокоєм, з яким дивить ся на нього селянин за плугом, однак не можна сказати, щоби князь Богемії не любив житя більше повного пригод і незвичайних річий, як те, котре йому доля уродженєм призначила. Час від часу, як попав в злий гумор, як у жаднім лондонськім театрі не грали анї одної смішної штуки, і коли пора року не надавала ся для тих усїх забав і пор, в котрих він перевисшав усїх соперників, він звичайно закликав до себе свого довірника і конюшого, полковника Джеральдина і казав йому приготовити ся до нічної мандрівки. Конюшим був молодий офіцер відважної, ба навіть завадияцької вдачі. Він принимав вістку з радостию і приготовляв ся поспішно. Довга практика і всесторонне обізнанє з житєм давали йому винятковий талан до перебираня; він вмів приноровити не лише своє місце і ношу, але навіть голос та мало не думки свої до лиця, ноші, голосу та думок людий якоїнебудь верстви, вдачі чи народа; і в той спосіб він відвертав увагу від князя і нераз здобував доступ для обох в рідкі товариства. Цивільні власти нїколи не були втаємничені в ті пригоди; непоколебима відвага одного і блискавична винаходчивість та рицарська відданість другого перевели їх обох через не одну небезпечну переправку; і з упливом часу вони ставали щораз більше певними самих себе.

Одного мартового вечера страшна плюта дощу, змішаного з крупами, загнала їх до одного шиночку, недалеко Лестер-скверу. Полковник Джеральдина був прибраний і підмальований так, щоби виглядати на збіднїлого друкаря, а князь, як звичайно, осмішив свій вигляд прилїпивши собі штучні бокобороди і пару великих звисаючих бров. Се надавало його вигляду чоловіка грубого і загартованого на вільнім воздусї, а се само уже супроти його звичайно ніжного панського вигляду, становило маску, поза котру не можна проникнути. Вилаштовані в сей спосіб, командант і його невідступний товариш потягали безпечно горівочку та содову воду.

В шинку було повно гостий, так мущин як і жінок, але хоч не один з них хотів вести розмову з нашими пошукувачами пригод, однак ні один з них при близшім знакомстві не показав ся цікавим чоловіком. Було се саме звичайне лондонське поведенє та низьке простацтво; і князь уже починав зївати і став нудити ся цілою мандрівкою, коли тут двері отворили ся від наглого потрученя і до шинку увійшов молодий мущина з двома носильниками. Кождий носильник ніс перед собою велику миску тісточок зі сметаною під покривалом, котре вони зараз зняли; і молодий мущина обходив товариство і з вишуканою чемностию підносив тісточко до кождого присутного. Його предложенє деколи принимали з усмішкою; деколи його відкидали рішучо, деколи навіть грубо. В такім случаю новий гість зїдав тісточко самий, приговорюючи при тім більше або менче дотепно.

Наконець він підійшов до князя Фльоризеля.

"Пане", — сказав він, з глибоким уклоном, наставляючи тісточко, котре він держав межи грубим і вказуючим пальцем, — "чи не зробите ви ласки менї, зовсїм чужому чоловікови? Я можу ручити вам, що воно досконале, бо я сам від пятої години зїв їх уже два тузїни і три штуки."

"Я привик", — каже князь, — "дивити ся не так дуже на те, що менї дарують, як більше на те, в якім дусї менї жертвують."

"Пане", — відповів молодий мущина, кланяючи ся ще раз, — "дух мого дарунку насмішливий."

"Насмішливий?" — відповів Фльоризель. — "А над ким ви задумали насміхати ся?"

"Я не прийшов сюди викладати своєї фільософії", — відповів тамтой, — "але роздавати отсї сметанкові тісточка. І як я додам до сего, що я з цілого серця насміхаю ся і з себе, то ваша честь певно буде заспокоєна. Колиж нї, то ви примусите мене зїсти двайцять восьме тісточко, і я вам признаю ся, що менї вже обридла ся робота."

"Ви зворушуєте мене" — сказав князь, — "і я зроблю все можливе, щоби лише вратувати вас від такого нещастя, але під одним услівєм. Коли мій товариш і я зїмо по одному вашому тісточку, — до чого ми не маємо найменшої охоти — то ви зате будете мусїли з нами зїсти вечеру.

Молодий мущина немовби задумав ся.

"Я ще маю осьтут кілька тузїнів", — сказав він наконець; — "і тому буду мусїв зайти ще до кількох шинків, заким мій запас скінчить ся. Се забере певний час; а як ви голодні — "

Князь перервав йому чемним рухом руки.

"Мій товариш і я будемо вам товаришити", — сказав він; — "бо ми уже незвичайно зацікавили ся вашим приємним способом проводити вечер. А тепер, по полагодженю вступних умов мира, позвольте мені підписати мир за обох.".

І князь ковтнув тісточко з можливо найбільшою ґрацією.

"Чудове", — сказав він.

"Я бачу, що ви знаток", — відповів молодий мущина.

"Дякую вам дуже", — сказав він, — "за вашу незвичайну терпеливість."

І вклонивши ся кождому, відправив їх. Через кілька секунд він дав знак, що готов іти на вечеру.

Полковник Джеральдин також похвалив тісточко; і як уже кождий гість, присутний у шинку, мав нагоду приняти або відкинути його солодочі, молодий мущина зі сметанковими тісточками повів їх до другого подібного шинку. Оба носителї, котрі видимо уже привикли до тої "безглуздної" забави, ішли зараз за ним; а князь та полковник узявши ся запід руки і усміхаючи ся до себе, йшли на самім заді. В той спосіб ціле товариство відвідало ще два заїзди, в котрих повторила ся та сама сцена, що в першім — дехто відмовив ся, дехто приняв, ласки тої мандрівної гостинности і молодий мущина поїдав кожде неприняте тісточко.

Як вийшли з третого шинку молодий мущина обчислив, кілько ще тісточок має в запасї. Лишило ся ще девять, три в одній мисцї, шість в другій.

"Панове", — сказав він, звертаючи ся до двох нових товаришів, — "я не хочу вже більше відкладати вашої вечері. Ви певно уже десь дуже голодні. Я почуваю ся вам спеціяльно зобовязаний. І в сей великий для мене день, коли я кінчу карієру своєї глупоти своїм найбільше глупим вчинком, я бажаю бути добрим для усїх, що для мене добрі. Панове, ви не будете уже довше чекати. Хоч мій орґанїзм уже розбитий давнїйшими вибриками, однак тепер з нараженєм свого житя я закінчу се завішенє."

І по тих словах він впакував усї девять тісточок в рот і ковтнув кожде з них за один раз. Потім, обернувши ся до носителїв, дав їм пару дукатів.

У французькій дїльницї Лондону, в однім малім ресторанї, котрий через якийсь час тїшив ся небувалою славою, а котрий тепер люди починали уже забувати, в приватній комнатї на другім поверсї, три товариші їли дуже смачну вечеру і запивали трома чи чотирома фляшками шампанського вина, балакаючи про ріжні байдужні справи. Молодий мущина говорив гладко і весело, але він сміяв ся голоснїйше, як приста-

ло на людину високого роду; його руки трясли ся сильно, а його голос зміняв ся нагло і несподівано, немовби независимо від його волї. Як скінчили послїдну страву і усї закурили циґара, князь промовив ось-так:

"Ви певно даруєте менї мою цікавість. Усе, що я бачив нинї, дуже менї подобало ся, але ще більше мене здивувало. І хоч я бою ся, щоби ви не подумали, що я вмішую ся в чужі тайни, однак я мушу сказати вам, що так я як і мій приятель заслугуємо на те, щоби нам повірити тайну. Ми маємо їх подостатком своїх і виявляємо їх безупину перед невідповідальними людьми. І як що ваша історія, як я сподїю ся, є глупа, то ви не потребуєте нїжнити ся з нами, що самі є двома найдурнїйшими людьми на цїлу Анґлїю. Я називаю ся Ґадол, Теофіль Ґадол; мій товариш — се майор Альфред Гамерсмит, або так принаймнї він хоче називати ся. Цїле наше житє ми проводимо на пошукуваню надзвичайних пригод; і нема такого завадияцтва, котре нам не подобало-б ся."

"Ви менї подобаєте ся, пане Ґадол," — відповів молодий мущина; — "ви надихаєте в мене природне довірє; і я не маю нїчого найменчого проти вашого товариша, майора, котрий виглядає менї на аристократа, в перебраню. Що найменче, я певний, що він не є жовнїр."

Полковник усміхнув ся з вдоволенєм, почувши таке признанє для своєї штуки перебираня, а молодий мущина говорив далї питомим собі оживленим способом.

"Усе складає ся на те, щоби я не розповідав вам свого житя. Але може якраз тому я вам його розповім. Принаймнї ви нїбито так знаменито підготовані почути історію глупоти, що я зовсїм не маю серця розчарувати вас. Своє імя я заховаю для себе, хоч ви менї дали другий примір. Мій вік не має значіня для оповіданя. Я походжу від своїх предків в звичайний спосіб, і одїдичив я від них дуже гарний дім, котрий я ще й тепер замешкую, і маєток, що приносив коло триста фунтів (фунт штерлїнґів—анґлїйська монета, що варта коло 5 долярів) доходу на рік. Я припускаю, що вони передали менї також легкодушність в котру я попадав незвичайно легко. Дали менї добре образованє. Я можу грати на скрипцї майже так, що мігби заробляти гроші гранєм в оркестрі, але не зовсїм. Те саме відносить ся до моєї гри на флєтї і на французькій трубцї. Віста я навчив ся тілько, що потрафив програвати коло сто фунтів на рік тою ученою грою. Моє знанє французької мови дало менї можність розтрачувати гроші в Парижи майже так легко, як в Лондонї. Коротко кажучи, я є людина, що доконала богато мужеських дїл. Я мав всякого рода пригоди, навіть поєдинок через нїчо. Лише два місяцї тому я стрінув молоду женщину, зовсїм підхо-

дячу до мого смаку своїм тілом і умом; моє серце стопило ся; я побачив нарешті, що я трафив на свого, і уже мав залюбити ся. Але як я обчислив ся, кілько остало з мого капіталу, я побачив, що він ледво досягав суми чотириста фунтів! Спитаю вас щиро — чи може шануючий себе чоловік залюбити ся з чотириста фунтами? Я рішив: певно, що ні! Я покинув свою чарівну даму і приспішивши троха темпо своєї марнотравности, нині рано я лишив ся з послідними вісімдесять фунтами. Сю суму я розділив на дві рівні части: сорок фунтів я заховав на спеціяльну ціль; останних сорок фунтів я мав розтратити до ночи. Нині я прожив дуже забавний день і неодин жарт я вистроїв кромі жарту з тісточками, котрий дав мені знакомість з вами; бо я постановив собі, як я уже вам сказав, довести свою глупу карієру до ще дурнійшого кінця, і як ви бачили, як я кидав свою калитку на вулицю, сорок фунтів уже були на укінченю. Тепер ви уже знаєте мене так добре, як я знаю себе самого: дурак, але витревалий в своїй глупоті; і, коли можу попросити, повірте мені на слово: ані не пхинькало, ані не боягуз."

З цілого тону молодого мущини було видно, що він має дуже прикре і погордливе понятє про себе самого. Його слухачі стали думати, що його любовна афера запала йому в серце богато глибше, як він признавав, та що він заміряє позбавити ся житя. Жарт з тісточками почав прибирати поважну закраску укритого горя.

"Ну, і не дивно-ж то," — перервав Джеральдин, кидаючи оком на клязя Фльоризеля, — "що нас трох людий мало стрінути ся найпростійшим припадком в такій великій масї, якою є Лондон, і ми всї три находимо ся майже в такім самім станї?"

"Як?" — крикнув молодий мущина. — "Ви також зруйновані? Невже-ж ся вечера се такий самий вибрик, як мій зі сметанковими тісточками? Чи чорт зібрав трох братів на послїдний пир?"

"Чорт, можете бути певні, потрафить деколи зробити правдиву чемність," — відповів князь Фльоризель; — "і мене сей припадок так зворушує, що, хоч я не зовсїм в такім клопотї, як ви, то я покладу конець тій нерівности. Най ваше геройське поводженє з тісточками буде приміром для мене."

Кажучи се, князь витягнув свою калитку і виняв з неї пачку банкнотів.

"Бачите? Я опізнив ся за вами на який тиждень—два, але я постановляю собі догнати і в повнім розгонї перегнати вас", — говорив він далї. "Отсе", — кладучи одну банкноту на стіл, — "вистарчить на заплаченє рахунку. А решта — "

Він кинув їх в огонь і вони палахнули одною поломінею.

Молодий мущина пробував зловити його за руку, але через те, що стіл був межи ними, він спізнив ся.

"Нещасний чоловіче," — закричав він, — "не треба було їх усіх палити! Треба було лишити сорок фунтів!"

"Сорок фунтів!" — повторив князь. "Ну, на Бога; нащо сорок фунтів?"

"Чому не вісімдесять?" — крикнув полковник; — "я певно знаю, що в пачці було що найменче сто."

"Він потребував лише сорок," — сказав сумно молодий мущина. — "Без них нема доступу. Правила строгі. Сорок фунтів за кожду особу. Прокляте житє, де чоловік навіть умерти не може без гроший!"

Князь і полковник поглянули на себе.

"Розясніть нам ліпше," — сказав полковник. — "Я маю мошонку, ще досить добре набиту, і навіть додати не потребую, що я радо поділю ся з Ґадолом. Але я мушу знати, на яку ціль; ви мусите мені сказати, що ви думаєте під тим".

Молодий мущина був немовби заскочений; він поглянув заклопотано то на одного то на другого, а його лице вкрив сильний румянець.

"Ви мене не дурите?" — спитав він. — "Ви дійсно зруйновані люди, як я?"

"Дійсно, щодо мене," — відповів полковник.

"І щодо мене," — додав князь. — "Я дав вам уже доказ. Хто-ж, як не зруйнований чоловік, кидав-би банкноти в огонь? Такий вчинок говорить самий за себе".

"Зруйнований чоловік — так" — відповів тамтой з підозрінєм, — "або може міліонер".

"Досить того", — сказав князь; — "я так кажу, а я не привик, щоби в мої слова хтонебудь сумнівав ся."

"Зруйновані?" — говорив молодий мущина. — "Чи ви зруйновані так, як я? Чи вели ви таке розпусне житє, що аж дійшло до такого стану, що лишень одна річ вам лишає ся? Чи ви" — і він став говорити ще тихше — "чи ви поповните се? Чи ви задумуєте утічи перед наслідками своєї глупоти одинокою неомильною та легкою стежкою? Чи втічете ви перед справедливостию і грижою сумліня сими дверми, що одні стоять нам отвором?"

Нагло він перервав і пробував сміяти ся.

"На ваше здоровля!" — крикнув він, випиваючи свою склянку, — "і добраніч вам, мої веселі зруйновані панове!"

Полковник Джеральдин зловив його за рукав власне у хвилї, як він збирав ся вставати.

"Ви нам не довіряєте," — сказав він, — "і ви помиляєте ся. На усі ваші питаня я відповів потверджуючо. Але я не такий боязливий і потрафлю говорити ясно. Як вам, так нам, досить уже житя і ми постановили згинути. Скорше чи пізнійше, разом чи осібно, ми заміряємо знайти собі смерть і погорджувати смертию, де вона певна. Так як ми стрінули вас, а ваше положенє тяжче від нашого, то найже буде нині — і то зараз — і, як хочете, усі три разом. Така трійця бідолах без зломаного гроша," — він заплакав, — "повинна, узявшись запід руки, піти разом до пекла і потішати себе там взаїмно."

Джеральдин впав якраз на тон і захованє людий, котрих він відгравав. Навіть князь був заклопотаний і дивив ся на свого довірника з деяким сумнївом. Щождо молодого мущини, то румянці знов виступили на його темне обличе, а в його очах заблимав огник.

"Ви є чоловік мені під серце!" — крикнув він, з майже страшною веселостию. — "Подаймо собі руки на знак згоди!" (Його руки були зимні і вогкі.) "Ви навіть не припускаєте, в якім товаристві ви підете! Ви мало додумуєте ся, в яку щасливу хвилю ви покушали мого тісточка! Я лише один, але я один в цілій армії! Я знаю тайні двері смерти. Я є одним з її довірених людий і можу показати вам вхід до вічности без усякої церемонії, а прецінь без скандалу."

Вони жадно домагали ся від нього виясненя.

"Чи можете ви зібрати для себе вісімдесять фунтів?" — він спитав.

Джеральдин остентаційно поглянув в свою мошонку і відповів потверджуючо.

"Щасливі люди!" — крикнув молодий мущина. — "Сорок фунтів виносить вписове до Клюбу Самоубийників."

"Клюб самоубийників?" — сказав князь; — "щож се такого до чорта?"

"Слухайте", — сказав молодий мущина; — "ми живемо у віці удосконалень, і я хочу розказати вам про одно з послідних. Ми маємо інтереси в ріжних місцях; і тому придумано зелїзниці. Зелїзниці розділили нас неминучо від наших приятелів; і тому заведено телеґрафи, щоби ми могли зносити ся скоренько на великі простори. Навіть в готелях у нас є вінди, щоби заощадити нам труду вдирати ся на кількасот ступенів в гору. Ну, ми знаємо, що житє се нічо більше, лише сцена, на котрій ми граємо ролю дураків так довго, поки роля нас бавить. В усім новочаснім комфорті бракувало лише одної вигоди: виходу, легкої дороги з тої сцени, задних дверий, ведучих на волю, або, як я перед хвилею сказав, тайних дверий смерти. Се власне дає нам, мої товариші бунту Клюб Самоубийників. Не припускайте, що я або ви самі є якими винятками щодо того високо пожаданого бажаня, до котрого

ви признаєтесь. Велике число наших ближнїх, котрі в серцю своїм знудили ся уже ролями, котрі їм кажуть грати кождого дня через цїле житє,, здержує ся від утечі зі сцени лише через одну або дві причини. Дехто має родину, котра булаб поражена, котру можеб навіть винили, якби справа виявила ся; другі, слабого серця, жахають ся смерти. Такий принайменче досвід маю я зі самим собою. Я не можу приложити револьвера собі до чола і потягнути за язичок; бо щось сильнїйшого від мене, здержує мене від сього вчинку; і хоч я ненавиджу житє, я не маю на тілько сили, щоби покінчити усе відразу. Для таких як я, і для усїх, що бажають відійти з сього житя без посмертного скандалу, основано Клюб Самоубийників. Як се зроблено, яка його історія, та чи має він розгалуженя по других краях, про се менї не говорили; а що я знаю про його статути, сего менї не вільно виявити. Зрештою зроблю вам усе, що можу. Як ви дїйсно знеохочені житєм, то я вас представлю нинї на зборах; і, як не нинї, то колись ще сього тижня, вас певно увільнять від тягару вашого істнованя. Тепер є" (і він поглянув на годинник — "одинайцята година; о пів до дванайцятої найпізнїйше ми мусимо виїхати; отже маєте пів години до намислу. Се поважнїйша справа, як тїсточко зі сметаною," — він додав, усміхаючи ся; — "і, як додумую ся, смачнїйша."

"Зовсїм певно, що поважнїйша", — відповів полковник Джеральдин; — "і з тої причини позвольте менї поговорити в чотири очи з моїм приятелем, добродїйом Ґадолом."

"Се само собою розуміє ся," — відповів молодий мущина. — "Як позволите, я відійду."

"Будемо вам за се дуже вдячні," — сказав полковник.

Як лише оба опинили ся самі, князь сказав: "Нащо здала ся отся балаканина, Джеральдин? Як бачу, ви застрашені, тодї як я зовсїм спокійний. Я хочу бачити усе до кінця."

"Ваше Величество", — сказав полковник, блїднїючи; — "позвольте менї попросити вас, щоби ви застановили ся над вагою свого житя, не лише для своїх приятелїв, але й для загального добра. "Як не нинї", — сказав той варят; але припустїм, що якраз нинї якесь нещастє, якого не можна завернути, стане ся Вашому Величеству, що — позвольте спитати себе, — що стане ся зі мною, а в якім клопотї і нещастю опинить ся велика держава?"

"Я побачу се до самого кінця", — повторив князь з притиском; — "а ви, пане полковнику, будете ласка памятати на своє слово чести. Ви тямите собі і не зраджуйте моєї особи під жадним услівєм. Се мій приказ, котрий я тепер повтаряю. А тепер" — він додав, — "будьте добрі і попросїть принести рахунок."

Полковник уклонив ся на знак послуху, але лице його було дуже бліде, як він закликав молодого мущину, що роздавав тісточка, і дав припоручене кельнерови. Князь заховував незакаламучений спокій і з великим гумором розказував молодому самоубийникови про одну штуку, котру грали в королївськім театрі. Він остентаційно виминав благальні погляди полковника і вибрав собі ще одно циґаро з більшою увагою, як звичайно. Просто, він був одиноким чоловіком в товаристві, що панував над собою.

Заплачено рахунок, при чім князь дав цілий банкнот здивованому кельнерови; і всї три відїхали фіякром. Не їхали вони ще довго, коли фіякер задержав ся перед входом на досить темне подвірє. Тут усї висїли.

Як Джеральдин заплатив візникови, молодий мущина звернув ся до князя і промовив.

"Ви ще маєте час, пане Ґадол, завернути ся. І ви також, пане майор Гамерсмит. Надумайте ся добре, заким зробите ще один крок; і як ваші серця кажуть: нї — то тут є роздороже."

"Ведїть нас, пане", — сказав князь. — "Я не з тих, що раз сказавши, цофають ся."

"Ваш спокій мене сильно підкріпляє" — відповів їх провідник. — "Я ще нїколи не бачив нїкого там спокійним на сїм роздорожу; а прецїнь не першого вас підводжу до сеї брами. Неодин мій приятель пішов перед мною туди, куди я певно сам піду в короткім часї. Але се вас не цїкавить. Почекайте лише тут на мене кілька хвиль; я поверну зараз, як лише полагоджу вступні формальности і представлю вас."

І з тими словами, молодий мущина, кивнувши рукою своїм товаришам, звернув ся на подвірє, увійшов в браму і зник.

"З усїх наших вибриків," — сказав полковник Джеральдин тихо — "отсе є найдикший і найнебезпечнїйший."

"Я зовсїм згоджую ся", — відповів князь.

"Ми все ще маємо хвилю до надуманя," — говорив далї полковник. "Позвольте менї, ваше величество, просити вас скористати з нагоди і завернути ся. Наслїдки сего кроку такі незнані, а може й такі страшні, що я почуваю ся оправданим посунути дальше, як звичайно, свободу, на яку ваше величество ласкаво менї позваляє."

"Чи маю розуміти, що полковник Джеральдин боїть ся?" — спитав князь, виймаючи циґаро з уст і дивлячи ся остро полковникови в очи.

"Я бою ся, але не за себе," — відповів полковник гордо, — "про те ваше величество можуть бути певні."

"Тілько я припускав," — відповів князь весело; "але менї не хотїло ся пригадувати вам на ріжницю нашого становища. Досить—досить!" — додав він, бачучи, що Джеральдин хоче оправдувати ся, — "я вам дарую."

І він курив спокійно, оперши ся на зелїзні штахета, поки молодий мущина не вернув.

"Ну?" — спитав він, — "чи наше принятє полагоджене?"

"Прошу за мною," — була відповідь. — "Президент прийме вас в кабінетї. І я позволю собі упередити вас, щоби ви щиро відповідали на усї питаня. Я заручив за вас; але клюбові статути приказують, щоби кождого кандидата докладно випитувати перед принятєм, бо недискретність одного члена довела-би до розбитя усего товариства на віки."

Князь і полковник призадумали ся на хвилю. "Підопри мене в отсїм", — сказав один; "підопри мене в онтім" — сказав другий; і бодро прибираючи вдачу людий, з котрими оба були знакомі, вони в однїй хвилинї дійшли до згоди і були готові йти за своїм провідником до кабінету президента.

Не було там страшних перешкод. Зовнїшні двері стояли отвором; двері кабінету були напів отворені; і там, в тій невеличкій, але дуже високій комнатї, молодий мущина ще раз лишив їх самих.

"Він зараз вийде до вас," — сказав він, кивнувши головою, відходячи.

До комнати доходили голоси через зісуваючі ся двері, що стано вили одну стїну; час від часу давав ся чути гук отвираної фляшки шампана, за котрим наступав вибух сміху, заглушуючий галас розмови. Одно одиноке високе вікно виходило на ріку і беріг ріки; і на основі розположеня світел вони думали, що находять ся десь недалеко від зелїзничого двірця Черінґ Крос. Умебльованя було не богато, а покривала обстанови були зовсїм витерті; на столї в серединї комнати стояв ручний дзвінок, на кілках на стїнї висїли капелюхи і плащі досить численного товариства.

"Що за печера се?" — сказав Джеральдин.

"Я власне на те й прийшов, щоби побачити", — відповів князь. — "Як вони держать тут чортів живцем, то справа може бути дуже забавна.

Якраз в тій хвилї отворили ся зісуваючі ся двері не більше, як треба, щоби пропустити чоловіка; і в комнату влетїв в тій самій хвилї голосний гармідер розмови, і ославлений президент Клюбу Самоубийників. Президент мав пятьдесять лїт або більше; високий і хитаючий ся в ходї, з розкудовченими бокобородами, з вершком голови лисим, і

прислоненими сивими очима, що час від часу підморгували. Його уста обняли велике циґаро, котре він вічно крутив сюди то туди і довкола, дивлячи ся рівночасно проникаючо і холодно на гостий. Був він одітий в ясне убранє та в паскований ковнірець, дуже широкий; під пахою у нього була малесенька книжочка.

"Добрий вечер," — сказав він, замкнувши щільно двері за собою. "Мені сказали, що ви не хочете бачити ся зі мною."

"Пане, ми хочемо пристати до Клюбу Самоубийників," — відповів полковник.

Президент обернув циґаро довкола в устах.

"А що се таке?" — спитав він коротко.

"Позвольте," — відповів полковник, — "але мені здаєть ся, що ви ліпше можете дати мені пояснене про ту справу."

"Як?" — крикнув президент. — "Клюб Самовбийників? Гай! Гай! сеж забава на День Усїх Дураків. Я можу зайти собі з панами, що хочуть троха забавити ся піятикою; але най воно на тім кінчить ся".

"Називайте собі свій клюб, як лише хочете," — сказав полковник, — "але ви маєте товариство за отсими дверима, і ми домагаємо ся, щоби ми до нього також належали."

"Пане," — відповів президент коротко, — "ви помилили ся. Се є приватна хата і ви мусите забирати ся зараз."

Князь сидів спокійно на своїм сидженю через сю цїлу маленьку розмову; але тепер, як полковник поглянув на нього поглядом, що немовби говорив: "Прийми се до відомости і ходи геть, на Боже милосердє!" — він виняв циґаро з уст і промовив:

"Я прийшов сюди на запрошенє одного нашого приятеля. Він певно повідомив вас, що моє бажанє є пристати до вашого товариства. Позвольте собі пригадати, що людина в моїм положеню нічим просто не вяже ся і не позволить собі перешкаджати в чімнебудь. Я дуже спокійна людина, серед звичайних умов, але, мій дорогий пане, тепер ви або ласкаво сповните мені маленьку услугу, про котру ви дуже добре знаєте, або тяжко пожалуєте сего, що ви допустили мене до свого передпокою."

Президент засміяв ся голосно.

"Так треба говорити", — сказав він. — "Ви є відповідна людина. Ви знаєте дорогу просто до мого серця і ви можете зробити зі мною що лише собі бажаєте. Позвольте, — говорив він далї, звертаючи ся до Джеральдина, — вступити на кілька хвилин до отсеї комнати? Я покінчу наперед з вашим товаришом, бо деякі клюбові формальности мають бути полагоджені приватно."

З тими словами він отворив двері до маленької комнатки, до котрої він впустив полковника.

"Я віру вам" — сказав він до князя, як лише вони найшли ся самі,— "але чи певні ви за свого приятеля?"

"Не маю я такої певности, як за себе, хоч має він досить добрі основи, — відповів князь — щоби його можна привести сюди без обави. Мав він достаточно таких переживань, що вони вилічили-би з бажаня до житя навіть найбільше завзятого чоловіка. Ось лише кілька днів тому його прогнано за обманюванє в грі в карти."

"Се, здаєть ся, достаточна причина, — відповів президент; — принаймні, ми маємо ще один такий самий случай, і я певний його. Позвольте мені спитати, чи ви також служили у війску?"

"Служив, — була відповідь; — але я був за лінивий і покинув службу скоро".

"Чому-ж ви умучені житєм?" — випитував президент.

"Те саме, о скілько я можу додумати ся, — відповів князь — непоборимe лінивство."

Президент кинув ся. "Най його чорти поберуть", — сказав він; — "ви мусите мати якусь ліпшу причину."

"Нема вже гроший" — додав князь. — "Се також клопоче мене, без сумніву. Через се власне я так тяжко відчуваю своє лінивство."

Президент обертав через якийсь час циґаро в устах, дивлячи ся просто в очи свому незвичайному новому членови; але князь видержав його погляд з незломним спокоєм.

"Якби я не мав богато досвіду" — сказав президент наконець, — "я нагнав би вас геть. Але я знаю світ; а що найменче те, що деколи наймарнійші причини до самоубийства є звичайно найпевнійші. А як я уже повірю раз чоловікови, як я повірив вам, пане, то я уже скорше натягну постанови статута, як відкину його."

Князя і полковника, одного по другім піддали довгому і докладному слідству: князя випитувано самого, але полковника в присутности князя, так, щоби президент міг бачити лице першого, коли другого горячо виловлювано на словах. Вислід був вдоволяючий; і президент вписавши в книжку кілька подробиць про кождий случай, виголосив форму присяги, котру вони мали повторити. Кождий присягаючий зобовязував ся до найбільшого послушенства та до инчих незвичайно острих правил. Людина, що зломила присягу, ледво чи могла мати каплину чести або хоч трошка релїґійної потїхи. Князь підписав документ, а мороз пішов по його тїлї; полковник підписав ся по нім, незвичайно пригноблений. Потім президент взяв вступне; і без дальшого

клопоту запровадив обох приятелів до сальону Клюбу Самоубийників.

Сальон Клюбу Самоубийників був так само за високий, як кабінет котрий до нього провадив, але значно більший та випаперований від споду до верху папером, розмальований краскою дубового дерева. Великий, ясний огонь в печи та кілька ґазових лямп освічувало товариство. З князем та його приятелем усїх присутних було вісїмнайцять. Більшість товариства курила і пила шампана; панувала горячкова веселість, переривана час від часу наглими і троха неприємними павзами.

"Чи усї присутні?" — спитав князь. — "Яка половина", — сказав президент. "Ага!" — додав він, — "як хто має гроші, то звичайно платить для усїх шампана. Се піддержує добрий гумор і се один з моїх маленьких зарібочків."

"Гамерсмит", — сказав князь, — я лишаю шампан на твою голову.

І по тих словах він обернув ся і почав обходити товариство. Призвичаєний бути паном дому в найвисших кругах, він чарував і захоплював усїх, до кого лише наближив ся; в його словах було щось такого, що відразу зискувало людий і приказувало їм; а його надзвичайно холодний спокій давав йому ще одну признаку, котра його відзначала серед того напів божевільного товариства. Переходячи від одного до другого, він широко отворив очи і уха і в короткій хвилї він уже мав загальне понятє про людий, серед котрих він найшов ся. Як в усїх других затишних місцях, так і тут переважав один тип людий: люди в силї молодости, з усїми признаками інтелїґенції і вразливости, але без признак сили або других признак, котрі рішають про успіх в житю. Лише пару з них мало понад трийцять лїт, а кількох не мало ще й двайцять. Вони стояли, оперши ся о столи та хитаючи ся на ногах; деколи курили незвичайно скоро, а деколи позваляли циґарам вигасати; дехто говорив добре, але розмова усїх других була видимо випливом нервового напруженя, і не мала нїякого змислу анї цїли. Кілько разів починано нову фляшку, тілько разів веселість значно поправляла ся. Лише двох з них сидїло — один на кріслї, в заглубленю вікна, з головою звішеною і з руками глибоко в кишенях споденъ, блїдий, мокрий від поту, не говорячи анї слова, дїйсна руїна тїлесна і душевна; другий сидїв на софі коло комина, і звертав увагу тим, що був зовсїм неподібний до решти. Він мав відай понад сорок лїт, але виглядав що найменше десять лїт старший; і князь подумав собі, що він ще нїколи не бачив людини, більше бридкої уроди, анї людини, більше знищеної хоробами та руйнуючими вибриками. Се було просто лише скіра і кости; був він по части спаралїжований і мав окуляри такі сильні, що поза ними очи його виглядали значно побільшені і зміне-

ної форми. Кромі князя і президента, він був одинокою людиною в комнаті, що заховувала ся спокійно, як у звичайнім житю.

Члени клюбу звертали мало уваги на приличність. Декотрі хвалили ся огидними вчинками, котрих наслідки примусили їх шукати ратунку в смерти; а другі слухали їх без догани. Усї немовби мовчки змовили ся не признавати морального присуду; хто лише перейшов поза поріг клюбових дверий, уже покористував ся по части нетикальностию людий у гробі. Вони пили на память один другого і на память відомих самоубийників в минувшинї. Вони порівнували і розвивали свої ріжні погляди на смерть — одні заявляли, що вона нїчого більше, як темнота і перерванє житя; другі були повні надії, що ще тої ночи вони будуть подорожувати до звізд і зносити ся зі славними помершими людьми.

"На вічну память барона Тренка, предка самоубийників!" — кричав один. — "Він з малої вязничної комірки перейшов до ще менчої, щоби видобути ся назад на волю.

"Що-ж до мене, — сказав другий, — я бажаю собі лише перевязки на очи і вати в уха. Але тут в світї нема вати, достаточно густої."

Третий бажав вичитувати тайни житя в будучім житю; а четвертий признав ся, що він нїколи бувби не приступив до Клюбу, якби не став був вірити в науку Дарвіна."

"Я не можу знести, — сказав сей замітний самоубийник, — походженя від малпи."

"На мою думку, — думав він собі, — тут нема чого галасувати. Як чоловік постановив покінчити зі собою, най собі зробить се, в імя Боже, як джентельмен. Все балакуньство і пустомельство непотрібне.

Тимчасом полковника огорнули найчорнїйші побоюваня; клюб і його правила усе ще були тайною для нього і він став розглядати ся довкола, чи нема тут кого, щоби заспокоїв їх занепокоєне серце. Розглядаючи ся так, він доглянув спаралїжованого чоловіка з великими окулярами і бачучи, що він незвичайно спокійний, попросив президента, котрий то виходив то входив до комнати в ріжних справах, щоби представив його панови на софі.

Президент пояснив йому, що усї такі формальности в клюбі зовсїм злишні, але мимо того представив пана Гамерсмита панови Мольтасови.

Пан Мольтас поглянув цікаво на полковника, а потім попросив його сїсти коло нього по правій руцї.

"Ви новик, — сказав він, — і бажаєте інформацій? Ви прийшли до доброго жерела. Я уже від двох лїт заходжу до сього чудового клюбу."

Полковник здихнув знов. Коли пан Мольтас заходить сюди уже два роки, то й князеви не грозить ніяка небезпека сего вечера. Але Джеральдин був все ще здивований і він почав підозрівати якийсь підступ.

"Що! — крикнув він, — два роки! Я думаю і бачу, що я став жертвою обману."

"Зовсім ні, — відповів лагідно пан Мольтас. — Мій случай є виїмковий. Я, властиво кажучи, зовсім не є самоубийником, але так немовби почетний член. Я більше до нього не заходжу як раз на два місяці. Моя хороба і прихильність президента зєднали мені отсї малі привілеї, за котрі я зрештою плачу з гори. Але навіть серед тих умов моє щастє було надзвичайне.

"Я бачу, — сказав полковник, — що я мушу попросити вас висловлювати ся яснійше, бо мусите памятати на те, що я ще зовсім не знаю правил клюбу."

"Звичайний член клюбу, котрий шукає смерти, як ось приміром ви, — відповів паралїтик, — вертає сюди кождого вечера, поки щастє не усьміхнеть ся йому. Він навіть може, коли не має гроша при души, дістати мешканє і вікт у президента; зовсім добре, я знаю, і чисто, хоч очивидно не дуже вибагливо; сего зрештою не можна вимагати, коли взяти під увагу марну вкладку, що я так виражу ся. Зрештою, товариство президента — се само є чиста роскіш."

"Так? — крикнув Джеральдин; — признаю ся, він зовсім мені не подобав ся."

"Аг! — сказав п. Мольтас, — ви не знаєте чоловіка; що за веселий хлопець! Які історії він знає розповідати! Який з нього цинїк! Він знає житє на диво. І, межи нами кажучи, се відай найбільша зволоч на цілім світі!"

"І він також — спитав полковник, — є постійний — як ви, коли можу поспитати не ображаючи?"

"Так, він є постійним, але в зовсім инчім значіню, як я, — відповів пан Мольтас. — Мені щастє сприяло, але я колись буду мусів попасти ся. Але він ніколи не грає. Він лише перемішує і розділює карти для клюбу і робить усї потрібні приготованя. Сей чоловік, мій дорогий пане добродїю Гамерсмит, се просто сама душа винаходчивости. Від трох років він веде в Лондонї своє користне і, я думаю, артистичне рівночасно званє, і навіть шепіт підозріня не піднїс ся проти нього. Я думаю, що він є натхнений. Ви певно пригадуєте собі славний случай, що скоїв ся пів року тому назад; пан припадково отроїв ся в аптиці? Се був один з найменче визначних і найменче замітних його подвигів, ну, і дивіть ся, який простий, і який безпечний!"

"Ви просто мене захоплюєте! — сказав полковник. — Чи той нещасний пан був одною зі ——." — Він уже мав сказати "жертв", але надумав ся в час і докінчив: — "одним з членів клюбу?"

Немов блискавка прошибла йому думка по голові, що й самий пан Мольтас зовсім не говорив, як людина, що любить смерть; і він додав поспішно:

"Але я бачу, що я все ще богато не знаю. Ви говорите про мішанє і роздаванє карт; позвольте, нащо сього?

І коли ви видимо не маєте охоти вмирати, признаю ся, що не бачу причини, яка вас сюда приводить."

"Ви добре кажете, що ви богато не знаєте, — відповів пан Мольтас більше оживлено. — Ну, мій пане, сей клюб се святиня піятики. Колиб моє підорване здоровлє було в силї видержувати частїйше роздражненє, можете бути певні, що я бував-би тут частїйше. Треба всего почутя обовязку, випливаючого з довгого хорованя і поміркованя, щоби я міг здержати ся від сего вибрику, котрий, я певний, являєть ся моїм послїдним. Я їх усїх уже пробував, пане, — говорив він далї, кладучи свою руку на рамя Джеральдина, — усїх без винятку і кажу вам під словом чести, що кождий з них люди богато прибільшили. Люди легковажуть собі любов. Ну, а я заперечую, щоби любов була сильним почуванєм. Страх — отсе є сильне почуванє; страх треба собі легковажити, коли хочете засмакувати сильно приємности житя. Заздростїть менї, пане, заздростїть", — він додав з примушеним сміхом, — "я є боягуз!"

Полковник ледво міг здержати ся і не кинути ся з відразою від тої нещасної почвари, але він опанував себе з трудностию і випитував далї.

"Якже то можливо продовжувати так штучно роздражненє? і в чім лежить непевність?

"Мушу вам сказати, як вибираєть ся жертву кождого вечера, — відповів пан Мольтас, — і не лише жертву, але й другого члена, котрий являєть ся средством в руках клюбу та найвисшим жерцем смерти в данім случаю."

"Боже мій! — сказав полковник, — то тут один вбиває другого?"

"В той спосіб усуває ся клопіт зі самоубійством", — відповів Мольтас, кивнувши головою.

"Боже милосердний! — вистогнав полковник, — і може на вас, або на мене, або на мого приятеля — на когонебудь з нас упасти доля нинї стати убійцею другої людини? Можливі такі річи межи людьми? Ох! Що за сором над сороми!"

Він вже мав встати в страшнім схвильованю, коли його очи стріну-

ли ся з очима князя. Князь вдивив ся в него почерез комнату, захмурений та лютий. І Джеральдин в одній хвилї спамятав ся.

"Зрештою чому-би нї? — він додав. — А як уже забава цікава, то най йде — я йду за другими!"

Пан Мольтас щиро бавив ся здивованєм і обридженєм полковника. Він мав в собі щось з гордости злих людий, і йому справляло приємність бачити другу людину, як вона піддаєть ся шляхотному чувству, тодї як він зовсїм уже зіпсутий, уважає себе за стоячого понад такі зворушеня.

"Тепер ви, після першої хвилї здивованя, — сказав він, — є в станї оцїнити як слїд наше товариство. Ви можете бачити, як воно лучить в одно: схвильоване при шулєрськім столї, при поєдинку та в римськім амфітеатрі. Пани робили се досить зручно; я щиро подивляю їх вирафіновані уми, але доперва християнський край потрафив осягнути сей вершок, сю досконалість, сю незрівнаність обсервації. Ви зрозумієте, як нудними станутъ усї розривки для чоловіка, котрий засмакував отсеї одної забави, в котру ми бавимо ся, — говорив він далї, — а яка є незвичайно проста. Беремо повну талїю карт, але я бачу тут, що ви бачите самі, як усе відбуваєть ся. Будьте ласка, подайте менї свою руку! Я, на нещастє спаралїжований."

І дїйсно, власне в хвилї, як пан Мольтас хотїв починати свій опис, отворили ся другі зісуваючі ся двері і цїлий клюб почав переходити, троха поспішно, до сусїдної комнати. Вона була під кождим зглядом подібна до попередної, з котрої вони лише що вийшли, але троха інакше змальована. Середину занимав довгий зелений стіл, за котрим президент мішав талїю карт в незвичайно цікавий спосіб. Навіть за помочию палиці і рамени полковника пан Мольтас ступав так тяжко, що усї уже сидїли коло стола, як вони оба та князь, котрий чекав на них, увійшли до комнати; і через те усї три заняли сидженя коло себе на другім кінци стола.

"Ся талїя має пятьдесять дві карти, — шепнув пан Мольтас. — Дивіть ся за піковим асом, се знак смерти, і за трефовим асом, котрий означає урядника на сю ніч. Щасливі молоді люди! — він додав. — Маєте добрі очи і можете слїдити за грою. Я, на жаль, не можу відріжнити почерез стіл аса від двійки."

І він став накладати другі окуляри.

"Я мушу що найменче приглянути ся лицям", — пояснив.

Полковник короткими словами виложив свому товаришови усе, про що він довідав ся від почесного члена і про дві страшні можливости, що їх очікували. Князь почув, як смертельний холод пішов по йо-

го тїлї і як в його серце щось нагло стиснуло; він віддихнув тяжко і оглянув ся довкола, як людина чимось здивована.

"Один відважний крок, — шепнув полковник, — і ми ще можемо утечи.

Але ся порада привернула відвагу князеви.

"Тихо! — сказав він. — Покажіть, що ви умієте, як правдивий джентельмен, грати на всяку ставку, хочби вона, не знати як була велика.

І він оглянув ся довкола себе, знов нїбито зовсїм спокійний, хоч серце його било ся сильно і він чув, виразно, як йому ставало горячо на усьому тїлї. Члени клюбу сидїли усї серед незвичайного спокою та напруженя; кождий був блїдий, але з усїх найблїдший був п. Мольтас. Його очи вилазили з повік; голова кивала ся без упину, руки, одна то друга, підносили ся до уст блїдих та трясучих ся, коло котрих вони скривлювали ся в кулаки. Було видно, що почетний член в дуже дивний спосіб наслаждаєть ся своїм членьством.

"Увага, панове!" — сказав президент.

І він почав помало роздавати карти довкола стола в противнім напрямі, як се робить ся звичайно, і чекаючи, аж кождий показав свою карту. Майже кождий вагав ся; а деколи палцї грача корчили ся не раз і не два, заким він здобув ся на силу обернути скорим рухом карту. В міру того, як на князя приходила черга, в міру того він відчував щораз більше схвильованє, котре почало його нарештї просто душити; але в нього була велика порція натури грача і він побачив майже зі здивованєм, що в його почуванях була певна приємність. Він дістав пікову девятку, Джеральдин трефову трійку, а червову королеву дістав пан Мольтас, котрий не міг повздержати від здиху полекші. Молодий мущина, що роздавав тїсточка в шиночку, майже зараз потім перекинув свою карту, показав трефового аса та завмер зі страху, з картою ще лежачою на його долонї; він не прийшов сюди убивати, але умирати; і князь, у своїм великім співчутю до нього, майже забув про небезпеку, що усе ще висїла над ним і його товаришом.

Пішло знов довкола стола роздаванє карт і все ще карта смерти не виходила. Грачі задержали свій віддих і віддихали лише хлипанєм. Князь знов дістав трефову карту; Джеральдин дзвінку але як п. Мольтас обернув свою карту, страшний крик, немовби в його серединї щось обірвало ся, вирвав ся з його уст; і він встав зі свого сидженя і сїв знов, немовби з його параліжу і слїд не остав ся. Се був піковий ас. Значить ся, почетний член троха за довго пожартував собі зі страшною грою.

Розмова поплила на ново майже в ту саму хвилю. Грачі випростували ся зі своїх закаменїлих позицій і почали вставати від стола та на-

зад двійками та трійками переходити до сальону. Президент протягнув ся і зївнув, як чоловік, що покінчив свою денну роботу. Але пан Мольтас сидів на свому місци, з головою, схованою в долонях, з руками, опертими на стіл, пяний і нерухомий — прибитий горем.

Князь і Джеральдин не могучи довше знести сего товариства, забрали свої пальта, мовчки опустили сальон і вийшли на двір, де зимний воздух ночи обвіяв їх, відраза до того усего, чого свідками вони були, стала два рази сильнійша.

"О! що за нещастє! — крикнув князь, — бути звязаним присягою в такій справі! Позволити на безкарну масову торговлю убійством за гроші! Ох! Колиб я лише мав відвагу зломити своє слово!"

"Се неможливо для вашого величества! — сказав полковник, котрого честь є честию Богемії. Але я можу відважити ся зломити своє, і то зовсїм прилично."

"Джеральдин, — сказав князь, — як ваша честь буде нарушена в котрійнебудь пригоді, в котрій я буду у вашім товаристві, тоді не лише я вам нїколи не подарую, але, що на мою думку вас ще більше діткне, не прощу сего собі самому."

"Я чекаю на прикази вашого величества, — відповів полковник. — Чи маємо забрати ся геть зі сього проклятого місця?"

"Так, — відповів князь. — Покличте фіякра! На Бога спадайте, скоро! Най забуду в снї ті соромні сцени сьої ночи!"

Однак було видно, що, заким він відійшов, він уважно читав назву дому.

На другий день, ще як князь вставав з ліжка, полковник приніс йому ґазету, в котрій був зачеркнений слїдуючий уступ:

"Сумний випадок.

Пан Вартоломей Мольтас, що мешкає на 16. Чепстов Плейс, вертаючи зі забави у своїх знакомих, коло другої години над раном, упав через зелїзну огорожу на Трафальґарськім сквері так нещасливо, що розбив собі череп і зломив руку і ногу. Смерть наступила на місци. П. Мольтас ішов в товаристві свого приятеля, котрий пішов був за фіякром власне в ту хвилю, як случив ся нещасний випадок. Так як п. Мольтас був спаралїжований, то припускають, що він упав в наслїдок нового приступу його хороби. Нещасний був добре відомий в найпорядніїших кругах, а його смерть оплакує щиро богато людий."

"Коли яка душа пішла просто до пекла, — сказав Джеральдин поважно, — то певно душа сього паралїтика."

Князь закрив собі лице руками і задумав ся.

"Менї майже приємність справляє, — говорив далї полковник, — коли подумаю, що він погиб. Але за молодого мущину з тїсточками, менї, бігме, серце краєть ся."

"Джеральдин, — сказав князь, підносячи очи, — той нещасний чоловік був учора такий невинний, як ви або я; а нинї чужа кров тяжить на його душі. Кілько разів я подумаю про президента, тілько разів кров в менї кипить. Я ще не знаю, як се зробити, але я мушу дістати ту зволоч в свої руки так певно,як Бог є на небі. Що за досвід, що за лекція — була та гра в карти!"

"Се була гра, — сказав полковник, — котра не повторить ся!"

Князь мовчав і не давав відповіди так довго, що полковник аж занепокоїв ся.

"Ви певно не думаєте іти туди ще раз, — сказав він. — Ви-ж уже бачили аж за богато того страховища і намучили ся не мало. Обовязки вашого високого становиска не позволяють вам наново виставляти себе на небезпеку."

"Богато є правди в тім, що ви кажете, — відповів князь, — і менї не зовсїм подобає ся моя постанова. На жаль! Що-ж инчого я під одежиною монарха, як не звичайна людина? Я ще нїколи не відчував своєї слабости так прикро, як тепер, мій Джеральдине, але вона є сильнїйша від мене. Невжеж я можу перестати інтересувати ся долею того нещасного мущини, що лише кілька годин тому їв вечеру з нами? Невжеж я можу позволити, щоби президент провадив свобідно свою безчесну торговлю? Чи можу я почати таку дивну пригоду і не довести її до кінця? Нї! Джеральдине; ви домагаєте ся від свого князя більше, як чоловік може сповнити. Нинї єще раз ми займемо свої місця при столї Клюбу Самоубийників."

Полковник упав на колїна.

"Чи ваше величество хоче відобрати менї житє?" — він заплакав.— Воно ваше. Я даю його спокійно. Але не кажіть менї виставляти ся на таку страшну небезпеку!"

"Полковнику Джеральдине! — відповів князь, з певного рода гордостию, — ваше житє належить зовсїм до вас. Я сподївав ся від вас лише послуху; але як і його ви даєте менї нерадо, то я не хочу його більше. Я додам лише ще одно слово: ви менї досить надокучили в сїй справі."

Полковник підняв ся знов на ноги. — "Ваше величество, — сказав він, — чи позволите менї відійти від себе на пополудне? Як чесна людина, я не можу ще раз іти до того нещасного дому, не полагодивши вперед своїх приватних справ. Я обіцюю вашому величеству, що ваше

величество не стрінеть ся більше з ніяким опором зі сторони найбільше відданого та вдячного свого слуги."

"Мій дорогий Джеральдине, — відповів князь, — мені усе робить ся прикро, коли ви пригадуєте на моє становище. Робіть собі зі своїм часом, що вам подобає ся, але будьте тут перед одинайцятою годиною в тім самім перебраню."

Того вечера в Клюбі не було так богато людий, і як Джеральдин та князь прибули, в сальоні сиділо усего кількоро членів. Князь узяв президента на бік і поґратулював йому його пляну з паном Мольтасом.

"Я люблю — говорив він, — стрінути ся з талановитим чоловіком, а у вас без сумніву я находжу талан немалий. Ваше зване дуже делїкатної натури, але я бачу, що ви надаєте ся добре вести його успішно і тайно."

Президента троха вразило чути таку похвалу від особи, в котрої захованю відчуваєть ся тільки висшости. Він приняв похвалу майже з покорою.

"Бідний Мольтас! — додав він, — мені буде тяжко жити в клюбі без нього. Більшість моїх клієнтів се хлопці, мій пане, поетичні хлопці, котрі не зовсїм надають ся на товариство для мене. Я не хочу тим сказати, щоби Мольтас не мав в собі певної поезії. Він мав її також і то таку, що я міг її зрозуміти."

"Мені не тяжко пояснити собі, чому ви так дуже симпатизуєте з паном Мольтасом, — відповів князь. — Він зробив на мене вражінє незвичайно ориґінальної натури."

Молодий мущина, що вчора роздавав тїсточка в шинку, був також в комнаті, але страшно пригноблений і мовчаливий.

"Як щиро я бажаю, — викрикнув він, — щоби я був вас ніколи не привів до сего безчесного дому! Ідїть, поки у вас ще руки чисті! Як би ви були чули, як кричав старовина, падаючи, і його кости хруснули на каміннім хіднику! Коли маєте яке серце для мене, молїть ся, благайте, щоби я нині дістав пікового аса!"

Протягом вечера до клюбу прийшло ще кількох членів, але усїх їх не було понад дванайцять, коли прийшов час засїсти за столом. Князь знов почув певну радість в своїм занепокоєню; але на своє здивованє він побачив, що Джеральдин панував над собою богато красше, як попередної ночи.

"Якто дивно, — подумав собі князь, — що зробленє або змінене тестаменту має такий великий вплив на настрій молодої людини."

"Увага, панове!" — сказав президент, і він почав роздавати карти.

Три рази карти обійшли довкола стола і ще анї одна з заповітних карт не появила ся. Коли почав ся четвертий поділ, велике зденерво-

ванє панувало в комнаті. Власне лишило ся тілько карт, щоби раз обійти ними усїх довкола. Князь, котрий сидїв другий від президента на лїво, мав дістати передпослїдну карту, бо в клюбі роздавано карти в противний бік. Третий грач показав чорного аса, — се був ас трефовий. Слїдуючий дістав дзвінку, дальший черву, і так дальше, але аса пікового ще не дістав нїхто. Наконець Джеральдин, котрий сидїв по лївій руцї князя, обернув свою карту; се був ас, але ас червовий.

Коли князь побачив свою карту на столї перед собою, його серце перестало бити ся. Він був відважний чоловік, але піт виступив йому на лице. Він мав якраз пятьдесять певностий на сто, що його доля порішена. Він обернув карту; се був ас піковий. Йому зашуміло в голові і стіл почав крутити ся перед його очима. Він почув, як грач, сидячий по його правій руцї, вибухнув сміхом, що мав в собі щось з радости і розчарованя; він побачив, як товариство розходить ся скоро, але його розум був занятий другими думками. Він побачив, як глупим, як злочинним було його поступованє В досконалім здоровлю, в цвітї віку, наслїдник престола, він поклав свою долю на карту і програв її разом з будучностию свого славного та вірного народа. — "Боже!" — крикнув він, — "Боже, прости менї!" І по тих словах його змішанє проминуло і він в мить відзискав назад пановане над собою.

На своє здивованє він побачив, що Джеральдин пропав. В гровій комнатї не було нїкого, лише чоловік, що мав його убити, радив ся з президентом, а молодий мущина, що вчора роздавав тїсточка, підсунув ся до князя та шепнув йому до вуха:

"Я давби мілїон, якби мав, за ваше щастє."

І як молодий мущина відходив від нього, князь подумав собі, що він продав-би своє щастє за богато менчу суму.

Тиха конференція скінчила ся. Член, що дістав трефового аса, вийшов з комнати з таким виразом на лици, немов-би він зрозумів справу, а президент, наближаючи ся до нещасного князя, подав йому руку.

"Менї було дуже приємно пізнати вас, пане, — сказав він, — і менї приємно, що можу зробити вам маленьку прислугу. Ви, що найменче, не можете нарікати на те, що довго чекали. На другий вечір — що за щастє!"

Князь надармо старав ся промовити щось у відповідь на ті слова, але його горло висохло, а язик видав ся спаралїжованим.

"Ви почуваєте ся троха слабо? — спитав президент, нїбито потїшаючим тоном. — Таке саме лучає ся з більшостию. Позволите троха горівки?"

Князь дав потверджуючий знак і президент наляв зараз троха лїкеру в келїшок.

"Бідний старенький Мольтас! — вистогнав президент, як князь випивав свою чарку. — Він випив майже цїлу кварту, але видно не богато йому се помагало!"

"Зате я лїпше піддаю ся лїченю, — сказав князь, троха підкріплений. — Я знов почуваю ся добре, як бачите. Отже позвольте менї спитати, які дальші ваші припорученя?"

"Ви підете по Стрендї (Стренд — одна з головних улиць Лондону), в напрямі до середини міста, лївим хідником, аж подибаєте пана, що перед хвилею вийшов звідси. Він дасть вам дальші припорученя, і ви будете так добрі слухати його; клюбова власть спочиває нинї на нїм. А тепер, — додав президент, — я бажаю вам приємного проходу."

Князь відклонив ся троха незручно і відійшов. Він перейшов через сальон, де більшість грачів усе ще запивала ся шампаном, часть котрого він сам замовив і заплатив; і він на своє здивоване став проклинати їх в своїй души. В передпокою він наложив на себе капелюх і плащ і найшов свій парасоль в кутї. Все те було йому так добре відоме, що на думку, що він тут по раз послїдний, він засміяв ся нагло сміхом, котрий звучав неприємно в його власних ухах. Він почув, що йому не хочеть ся виходити з дому і місто виходити, він пішов до вікна. Вид вуличних лямп та темнота привернула йому назад спокій.

"Іди, іди, ти мусиш бути мущиною" — думав він собі, — "і вирвати ся уже раз звідси."

На другім розї вулицї на князя напало трох мущин і безцеремонно вкинули його до карети, котра чим скорше відїхала. В кареті уже сидїв один мущина.

"Чи ваше величество дарує менї те, що я так поспішно зробив?" — сказав добре йому відомий голос.

Князь кинув ся полковникови на шию з вибухом чувства полекші.

"Як менї вам дякувати? — крикнув він. — І як ви се зробили?"

Хоч він готов був піти, куди йому доля рішила, однак його втїха з приводу приязного насильства не мала границь, а його радість з приводу повороту до житя не можна описати.

"Найкрасше подякуєте ви менї так, що на будуче будете уникати подібних небезпек. А щодо вашого другого питаня, то усе полагоджено в дуже простий спосіб. Нинї пополудни я умовив ся з одним визначним детективом. Він обіцяв заховати усе в тайнї, защо я йому солено заплатив. До цїлої афери нанято передівсїм ваших слуг. Будинок Клюбу оточено довкола від сумерку, а отся карита, котра є наша власна, чекала на нас від якої години."

"А що стало ся з тим нужденним сотворінєм, що мало вбити мене? — спитав князь.

"Його схопили, як лише вийшов з клюбу", — відповів полковник, — і він тепер очікує вашого засуду в палаті, де йому до товариства зявлять ся його приятелї.

"Джеральдин, — сказав князь, — ви уратували мене проти мого виразного розказу, і ви добре зробили. Я вдячний вам не лише за житє, але й за научку; і я не гідний був-би свого становища, якби я мав бути невдячним супроти свого учителя. Вибирайте собі, що хочете."

Наступила павза, підчас котрої карета далї гнала вулицями, а оба мущини далі сиділи заглиблені в своїх думках. Мовчанку перервав полковник Джеральдин.

"Ваше величество, — сказав він, — ви десь там уже маєте поважну шайку арештантів. Межи ними є що найменче один арештант, котрому справедливість треба конче вимірити. Наша присяга звязує нас і не дозволяє нам іти зі справою перед суд, а зрештою, хочби ми й могли се зробити, то усе ще обережність та розвага казали-б нам здержувати ся перед дорогою права. Чи можу я спитати, що ваше величество наміряє робити?

"Постановлено", — відповів князь; — "що президент має згинути в поєдинку. Треба лише вибрати йому противника."

"Ваше величество в своїй доброті позволило менї назначити собі свою власну нагороду, — сказав полковник. — Чи позволите ви менї попросити установити мого брата? Се почетне становище, але я позволю собі упевнити ваше величество, що хлопчина вивяже ся як найлїпше зі сего завданя."

"Ви просите лише о невдячну ласку", — сказав князь, — "але я не можу вам нїчого відмовити."

Полковник поцїлував його руку з найбільшою любовю; і власне в тій хвилї карета заточила ся перед заїздний ґанок величавої князївської палати.

В годину потім Фльоризель в своїм урядовім унїформі, вкритий увесь ордерами Богемії, приняв членів Клюбу Самоубийників.

"Дурні та нечестиві люди, — промовив він, — кого з вас загнав на сю ховзьку дорогу брак гроший, той дістане занятє і пенсію від моїх урядників. Хто з вас має на своїй души яку вину, той мусить віднести ся до висшого та більшого великодушного Монарха, як я. Менї жаль вас усїх, жаль вас більше, як вам здаєть ся; завтра кождий з вас розкаже менї історію свого житя, і чим котрий щирійший буде в своїх відповідях, тимлекше буде менї помогти у його недолі. А що до вас, — він додав, звертаючи ся до президента, — то такий характер, як ви, я лише

образив-би, жертвуючи йому свою поміч; але місто сього я придумав для вас невеличку розривочку. Осьтут, — говорив князь, кладучи свою руку на молодого брата полковника Джеральдина, — є офіцер з моєї армії, котрий бажає відбути з вами невеличку подорож по Европі; і я прошу вас о ласку: товаришити йому в подорожи. Чи вмієте ви, — говорив він далї уже зміненим голосом, — чи умієте ви добре стріляти з револьвера? Бо, знаєте, вам може ся штука дуже придати ся в дорозї; Як двох людий подорожує разом, то найлїпше бути приготованим на усе. І позвольте ще додати до сього, що найби ви лише відважили ся десь в дорозї згубити молодого пана Джеральдина, то я усе буду мати до розпорядимости инчого члена моєї дружини на його місце; а я, як се усї добре знають, пане президент, далеко виджу, а ще дальше рукою досягаю."

Тими словами, виповідженими з великою суворостию, князь закінчив свою промову. На слїдуючий день члени Клюбу дістали з його скарбу поважні запомоги, а президент виїхав в подорож під доглядом молодого Джеральдина та двох вірних і зручних льокаїв, виправлених в князївській службі, а рівночасно тайні аґенти взяли в посїдане дім Клюбу Самоубийників, сконфіскували усї листи гостий і урядників клюбу і передали їх князеви до перегляду.

Так кінчить ся історія молодого мущини з тїсточками, котрий тепер живе щасливо у своїм вигіднім домі на розї Виґмор стріту і Кевендиш — скверу.

ВАЖНЕ

Для Книгарень і Аґентів

ВИЙШЛИ З ДРУКУ:

Молитвеник "Християнська Родина," в скіряній оправі $3.00
В полотняній оправі **$2.00**
Синя Фльота $1.00
Мартин Лютер 35ц
Тарас Бульба **40ц**
Історія України (віршами) 25ц
Захар Беркут 35ц
При Стрілецькій Ватрі 25ц
Буквар **25ц**
Коляди і Щедрівки 25ц
Клюб Самовбийників 20ц
Кобзар $1.00
Катехізм 25ц
Помяник 25ц
Захар Беркут ..... 35ц.
Чернигівка 50ц
Два староукраїнські оповіданя про св. о. Николая 05ц

: много инших цінних книжок які вишли накладом і друком "Канадійського Українця."

Для книгарень і всїх аґентів, що хотїлиб заняти ся продажею сих книжок, даємо великий опуст.

THE PROVIDENCE

153 McGREGOR ST. WINNIPEG, MAN.

ХТО БІЛЬШЕ ЧИТАЄ ТОЙ БІЛЬШЕ ЗНАЄ

Марта Борецька 25
Маска Краска 10
Монольоґи 20
Маруся 25
Мапа України, кольорована 50
Нелюбо — не слухай, брехать не мішай 20
Народ а національність 10
Нічого не було 15
Наша рідна мова 10
Нещасне кохане 10
Не роди ся красний, але щасний 20
Начерк стилїстики і реторики 40
Наука соціялістів 25
Народний катехізм 25
Народна Школа 25
Набоженство до св. Йосафата 05
Нова збірка веселих віршів Степана Руданського 55
На чужині 15
Навернений грішник 20
Напад на Січ, Павло Полуботок 05
Нечитальник 35
Ох, казка 10
Опришок 20
Олюнька 40
Оповіданя для дітий 25
Огнем і Мечем 65
О частім і щоденнім Причастію 50
Отче наш 50
Оповіданя про сорок розбійників 20

О потребі і значіню католицької Церкви 10
Опир 10
Оповіданя 15
Оповіданя Стороженка 15
Опис рідного краю. Маленька мапа України з малюнками та мапою 20
Олекса Довбуш і карпатські опришки 10
Орлеанська дівчина 20
Огонь на услугах чоловіка 15
Оповідане з військового житя 15
Олюнька 80
Про старі часи на Україні 40
По котрій стороні правда 15
Параклис 05
Перша ластівка українських пісень 30
Плаваючий остров 10
Пити чи не пити 10
Пімста робітника 15
Причта про садівника 40
Правдиві віри 25
Провідник 1.50
Про українських козаків, Татар та Турків 25
Наречена 15
Печера Пустинника 25
Перша пригода Нечипора Довгочхуна 15
Пісні Еміґрантів 10
Пояснене до науки катехізму 05
Повний міх сміху 25
Про чернече житє 05
Проти Алькоголю 20
Порадник лікарський 40
Псалтир 1.00
При стрілецькій ватрі 25
Про землю, сонце і звізди 40
Про конець світа 15
Починок 25
Порадник лікарський 20

Промови, деклямації і желаня ... .10
Петрії й Довбущуки, в оправі ... 1.10
Петрії й Довбущуки, брошуровані ... .80
Перший рік науки релїгії ... .10
Повна збірка веселих віршів Степана Руданського ... .55
Про Христофа Колюмба та відкрите Америки ... .15
Русини, а Москалї ... .15
Распутїн ... .35
Російська Україна та її відроджене ... .15
Русскій Цар ... .05
Рінальдо Рінальдіні ... .25
Росія і вселенська церков ... .25
Руський народе, бери і читай ... .10
Руська Письменність. Твори Кулїша ... 1.50
Росія і Україна ... .15
Розмова Поляка з Русином ... .10
Різдвяна ніч, з образками ... .20
Рицар і Смерть ... .05
Сповідь а руські протестанти ... .20
Спартак ... .30
Сорок тисяч миль під водою ... 1.00
Суд чотирьох ... .40
Сміх і жарти ... .20
Сонник ... .40
Сїра кобила ... .05
Січовий співаник ... .25
Словарець українсько-анґлійський ... .60
Староруські оповіданя про св. о. Николая ... .10
Свідки ... .40
Смерть за правду ... .10
Сумна казка та инші оповіданя ... .15

THE PROVIDENCE

153 McGREGOR ST. —:-:— WINNIPEG, MAN.

НАША

ДРУКАРНЯ

Виконує всякі Друки

Хто хоче провадити свій інтерес після найновійшої системи, мусить мати до сего потрібні книжки, папері, друки і оголошеня.

Для брацтв, церковних парохій, товариств, читалень і всяких орґанізацій виконуємо солїдно всякі потрібні річи: членські книжочки статути, листи, коверти і виробляємо печатки.

Виконуємо найсолїднїйше всякі друки, як: книжки, катальоґи, афіші, летючки, запрошеня, бізнесові і візитові картки і все, що тільки входить в обсяг друкарської штуки — в ріжних мовах.

Canadian Ukrainian Publishing Company, Ltd.

590 Pritchard Ave.
WINNIPEG, MAN.